

HAR KLARINETTEN NOEN PLESS I NORSK FOLKEMUSIKK?

Klarinetten er et instrument som har vært viet svært liten oppmerksomhet fra norske folkemusikkforskere og innsamlere sin side. Inntil nylig var det nesten ikke publisert noe om klarinetten som folkelig musikkinstrument og det finnes opptegnet ytterst få klarinett-slåtter. Skyldes dette at klarinetten kanskje aldri har vært særlig utbredt i våre folke-musikkmiljøer – eller er årsaken at dette instrumentet har falt utenfor de områdene som har vært ansett som viktige, dvs. det man har regnet som de eldste musikktradisjonene?

Vi skal gå 200 år tilbake i tiden, til året 1783. Den 24. november det året ble det ansatt en forpakter av spillet i Nittedal og Skedsmo, like utenfor Oslo. Den som fikk jobben var Gulbrand Gaustad, en avgjørelse som syntes litt merkelig ettersom en av de andre søkerne, Torgeir Nitteberg var bedre kvalifisert. Årsaken til at Nitteberg ble forbigått finner vi i kontrakten: "... siden han ikke selv spiller i Værtskaber og ei kan blæse paa Clarinet som Almuen især vil have til deres Fornøielser". Dette skjedde i 1873, en tid da vi mener at fela og hardingfela virkelig var etablert rundt om på bygdene. Omtrent på samme tid, i 1790-årene, skriver amtmann Christian Sommerfelt at det blir laget klari-netter i Christians Amt, som stort sett tilsvarer Vest-Oppland. Også en rekke andre kilder, både litterære og såkalte musikkikonografiske (dvs. avbildninger hvor musikk forekom-mer) skildrer på denne tiden klarinetter. Så svært mye tyder på at klarinetten allerede på slutten av 1700-tallet har blitt et populært instrument blant folk på bygdene. Og kildene stammer fra store deler av Sør-Norge.

Det instrumentet det er snakk om i Skedsmo og Nittedal er utvilsomt orkesterklarinetten, som første gang ble konstruert av Johan Christoph Denner i Nürnberg omkring 1705. Han omformet et eldre europeisk rørbladinstrument, chalumeau'en, som hadde vært i bruk siden tidlig på 1600-tallet, både i folkelig bruk men hovedsakelig i det vi gjerne kaller kunstmusikalsk sammenheng. Det tok sin tid før Denner's klarinett ble særlig utbredt. Først omkring 1750 ble klarinetten et fullverdig instrument i orkestrene, men fremdeles var det stort sett oboister som trakterte instrumentet på si'. På samme tid fant klarinetten veggen også inn i militærmusikken og omtales i 1750-årenes Danmark som en farlig rival til oboen som det fremste melodiførende instrument i infanteriets musikk. Stadsmusikant Lorents Nicolai Berg i Christiansand omtaler klarinetten utførlig i sin fornøyelige og velskrevne bok "Den første Prøve for Begyndere udi Instrumental-Kunsten", utgitt i 1782. Her kan vi bl.a. lese følgende: "Clarinetter de ere høj-lydende Instrumenter; de bliver brugte iblandt andre Instrumenter, især ved den melitaire Feldt-Musiqv. Jeg har selv for nogle Aar siden, før jeg kom til denne forfuskede Musicant-Tieneste, oplært 2de Regiments Hoboistere paa Østlandet her i Norge paa disse og tilhørende Instrumenter."

Klarinetten er altså et etablert militærinstrument her i landet omkring 1780. Første gang vi hører snakk om instrumentet på norsk område er imidlertid så tidlig som i 1753. I et skifte etter kjøpmann Mathias Rosenberg i Christiania er det nevnt "tvende Clarinetter". I årene fram mot 1800 omtales klarinetter en rekke ganger i kildene, hovedsakelig som et instrument i militærmusikken. Og det er nok sannsynligvis militærmusikerne som har introdusert instrumentet på bygdene. I fredstid lå disse for det meste i ro på hjemstedene og hadde ordre om å ta med instrumentene hjem for å øve. Mange militærmusikere så her en sjanse til å tjene noen skillinger ekstra og deltok villig mot betaling i ulike festligheter. I en særstilling sto her bryllupsseremoniene, hvor klarinetten med sin kraftfulle klang i første rekke dro opp

bruremarsjene, men også supplerte fela i dansespillet. Flere av bruremarsjene våre er trolig militærmarsjer, som på denne måten fant vegen til bygde-musikken. Også det musikkikonografiske materialet fra slutten av 1700-tallet bekrefter klarinettens stilling som bryllupsinstrument. Særlig fra Trøndelag er det bevart flere skap og kister med bryllupsframstillinger hvor dette instrumentet er avbildet, gjerne sammen med fele og tromme. Før jeg går den folkelige bruken av klarinetten litt nærmere etter i sømmene skal jeg ta med et lite hjertesukk fra den omtalte stadsmusikant Lorents Nicolai Berg: "I hvor mange Klapper der Tid efter anden er opfunden paa Clarinetterne, saa er de dog meget ubequemme at komme fort i alle brugelige Toner paa. Jeg holder for, at en speculativ Kunst-Dreijer, som ville tænke sig lidt om, og tillige var en Musicus, kunde opfinde en anden Slags Clarinetter til mageligere Brug for Fingrene i alle brugelige Toner, og uden saa mange Klappers Besætning." Men som vi vet økte antall klaffer isteden, selv om systemet ble noe forandret.

Hva kunne årsaken være til at klarinetten så raskt fikk en så vesentlig utbredelse i spellmannsmiljøene? Systemet med enkelt rørblad har i andre kulturer, hovedsakelig i Midt-Østen og i middelhavslandene vært kjent lenge. Men her var systemet vesentlig annerledes. Røret blir laget ved at man tar et bambusrør og skjærer ut et 3-5 cm langt snitt i dette, slik at det blir dannet en tunge som setter luften i svingninger. Slike former for enkelt rørblad, som gjerne kalles for idioglott tunge, er svært vanlig i sekkepiper. I Øst-Europa finner vi slike tunger både i melodipipe og bordunpipe, i Vest-Europa som regel kun i bordunpipene. Jeg har registrert en del kilder som antyder at det har vært brukt sekkepipe her i landet tidligere, i Valdres kanskje helt inn i midten av 1800-årene. Det er også grunn til å tro at dette instrumentet kan ha vært av den svenske typen, hvor både melodipipe og bordunpipe var forsynt med en tunge av den idioglotte typen jeg nettopp har beskrevet. I så fall kunne klangen av et tungeinstrument allerede ha vært kjent her. Hvis teorien om at dette med "kjent klang" skulle ha noe for seg finnes det også andre rørbladinstrumenter som kan ha vært mulige påvirkningskilder. Som vi vet er både bukkehorn og lur enkelte steder forsynt med et rørblad, gjerne ei einerflis. Det finnes imidlertid ingen sikre belegg på at disse instrumentene ble laget med einerflis før klarinetten ble kjent blant folk på bygdene. Jeg velger inntil videre å tro at det isteden er klarinetten som har påvirket luren og bukkehornet. Hvilke andre instrumenter med enkelt rørblad kan ha vært brukt her i landet på denne tiden? Vi går igjen tilbake til Lorents Nicolai Berg, som skriver: "Det har været et Slags Rør-Instrumenter til med een Klav i forrige Tider, dem jeg engang paa den latinske skole i Oddense kom over at see iblandt endeel gamle Instrumenter, som Levninger at ligge efter Deres afdøde Formænd. Scharmeyen var og i de Tider liflig brukt". Hvilket instrument kan det være Berg mener her? Det dreier seg neppe om et dobbelt rørbladinstrument. Både dulcianen (fagotten) og krumhornet kjenner Berg godt til og omtaler dem andre steder. Trolig dreier det seg om et vesentlig forskjellig instrument, et med enkelt rørblad. Og da faller tankene lett på chalumeau'en, som var forløperen for orkesterklarinetten. Chalumeau var mye brukt på 1600-tallet og et godt stykke inn i neste århundre. Instrumentet var bl.a. i bruk i orkestrene, men i vår sammenheng er det mer interessant at chalumeau-varianter også var svært vanlig i folkemusikken i store deler av Europa. P. Trichet skriver i sin bok "Traite des instruments de musique", utgitt ca. 1640 at chalumeau er et bondeinstrument som lages av en hvetestilk. Røret er idioglott, 15-20 cm langt og spilles av barn og unge gjetere. Når instrumentet fikk det vanlige heteroglotte rørbladet som vi senere kjenner fra klarinetten forteller kildene lite eller ingenting om. Det er ikke utenkelig at en eller annen chalumeau-variant har vært kjent også her i Norge. Selv om vi mangler sikre belegg, er kildematerialet så sparsomt fra denne perioden at det

neppe gir grunn til å utelukke en slik teori. Også instrumenter vi vet var benyttet her i Norge i 1600- og 1700-årene er ytterst sparsomt omtalt i kildene.

Med 1700-tallets topografiske beskrivelser dukker stadig navnet “skalmeie” opp i kildene i skildringen av bøndenes toneredskaper, også før det er naturlig å anta at det er klarinet-ten som skjuler seg bak dette navnet. Det er nok heller ikke oboen man tenker på, etter-som den neppe har vært noe betydelig folkelig instrument. Det kan selvsagt dreie seg om den skalmeien vi kjenner fra militærmusikken, den såkalte tyske skalmeien. Men jeg mener at sjansen er vel så stor for at det med “skalmeie” menes en folkelig form for chalumeau. Dette instrumentet ligner i formen mye på tradisjonelle fløyte typer som vi kjenner fra både Norge og Sverige, med andre ord en kjent form. I så fall er det nær-liggende å trekke inn de folkelige klarinetttypene vi kjenner fra deler av landet. Fra Inderøy i Nord-Trøndelag fortelles det at hjemmelagede klarinetter der ennå et stykke inn på 1800-tallet var i bruk på sætra om sommeren. Instrumentet ble laget av løst tre, f.eks. or, som de kløyvde etter midten. Deretter hulte de ut hver halvdel, før de surret instrumentet sammen. En liknende tilvirkningsmåte kjenner vi også fra Meråker. Eldre folk der husker at slike klarinetter, som regel kalt for fløyter, var i bruk blant gjeterne på slutten av 1800-tallet. De skulle ha vært svært vanlige. Også fra Sverige er slike klarinetttradisjoner kjent. I Halland er det bevart enkelte eksemplarer som er laget på samme måte som man ofte tilvirker luren, to sammensurrete halvdelar som er uthulet, kledd med never. Instrumentet er så forsynt med fingerhull og et munnstykke av tre, der et rørblad laget av tynt elastisk tre er festet. Det dreier seg neppe om tilfeldige eksperimenter men heller om en eldre velkjent tilvirkningsmåte som er tillempet en ny instrumenttype, enten det nå er chalumeau eller orkesterklarinetten som har vært forbildet. Jeg vil også få henlede oppmerksomheten mot enda en kilde som forteller om en folkelig form for klarinett. Forfatteren Johan Falkberget skriver i Rørosavisa Fjell-Ljom 21. desember 1934 en artikkel om “Bergmennes musikk fra de eldste tider og til i dag”. Her står følgende å lese: “Et blåseinstrument som het klarinett, en slags fløyte, bruktes. Den var som oftest gjort av tre, og røret og spillehullene ble smidd ut med en laten. Dens toner lignet det instrument fagmusikere kaller flageolett. Klarinetten, eller lommefløyten, spilte våre forgjengere ikke så lite på. Før jernbane og velocipedenes tid måtte den menige mann som bekjent bruke sine to ben på de milelange veier. I høyden kunde de drive det til å sitte og skrangle i en karjol. Og for å oppmunde den titt så trette fot, tok vandrings-mannen klarinetten op av lommen og blåste noen marsjtoner på den”. Så langt Falkeberget.

Min teori går altså ut på at det allerede før klarinetten kom til bygdene eksisterte en slags folkelig klarinetttradisjon der, som trolig hadde sitt opphav i chalumeau'en og med sterk påvirkning i tilvirkningsmåten først og fremst fra luren, men også fra trefløyta. Jeg vil minne om amtmann Sommerfelt som i 1790-årene forteller om tillaging av klarinetter i Oppland. Dessuten finnes det i folkemusikkarkivet til Musikkvitenskapelig institutt i Trondheim intervju og opptak med spellmannen Peder Holt fra Sunnmøre. Her forteller han at de første klarinettene som kom til bygda, før den vanlige klarinetten, de ble kalt “tuttelurer”. Han traller en slått, “tuttluren”, som skal ha vært spilt på dette instrumentet. Slåtten har svevende intervaller, noe man ikke får til på den vanlige orkesterklarinetten. Hvis min teori er riktig kan jo både lur og bukkehorn ha fått einerflisa si på et tidligere tidspunkt enn det har vært antatt. Det er naturlig å se de folkelige klarinetttradisjonene vi kjenner fra senere tid som en videreføring av denne eldre klarinetttradisjonen, som sikkert jevnlig har vært tilført impulser fra folkemusikkens bruk av den “vanlige” klarinetten. Slik har nok en del over-gangsformer oppstått. Jeg skal komme tilbake til ett eksempel på en slik

overgangsform, Meråkerklarinetten. Først vil jeg dvele kort ved den adskillelsen i bruksområde som synes å ha funnet sted mellom de to klarinetttradisjonene. Mens orkesterklarinetten stort sett har vært et danse- og bryllupsinstrument ser den folkelige klarinetten ut til å ha hatt en funksjon som et redskap til tidtrøyte.

Instrumentet har nok forekommet i flere miljøer, men hovedsakelig blant gjetere. Det er nok av eksempler på at nettopp sætermiljøet har vært en viktig ivaretaker av eldre musikktradisjoner. Også i det øvrige Europa ser det ut til at det er blant gjetere at eldre rørbladinstrumenter har holdt seg lengst i bruk. Et interessant aspekt er det forøvrig at det nettopp er i områder med eldre rørbladtradisjoner at orkesterklarinetten ble mest populær i folkelig sammenheng.

Tilbake til Meråkerklarinetten, som jeg beskrev som en overgangsform. Det finnes i dag en tradisjonsbærer på dette instrumentet, Harald Gilland som er født i 1912. Da han var 6-7 år gammel laget faren Hans Gilland, født i 1878, en gjeterklarinett til ham. Denne var da i ferd med å gå ut av bruk, noe som særlig hang sammen med at den tradisjonelle sæterdriftens dager i Meråker nå var talte. Meråkerklarinetten var faktisk i ferd med helt å miste sin forankring i den lokale musikkulturen. Omkring 1950 bestemte Harald Gilland seg for i bokstavelig forstand å blåse nytt liv i den tradisjonen han hadde overtatt etter sin far, å lage klarinetter. Men tidene hadde forandret seg og han ønsket nå isteden å lage en forbedret utgave som egnet seg bedre til slåtter i samspill med fele og trekkspill. Et slikt samspill var vanlig i bygda og det fantes flere som brukte orkesterklarinetter som tradisjonelle danse- og bryllupsinstrumenter. Disse instrumentene er fremdeles bevart der. Gilland begynte nå å bore opp hullet i emnet. Dette var som regel av hard bjørk. Deretter grovsmidde han emnet med kniven. Etter å ha plugget i hullene og tatt ut sentrum i begge endene, setter han emnet i dreiestativet og dreier instrumentet. Så blir tafset, som han sier, svidd ut og emnet blir pusset både inni og utenpå før fingerhullene settes på, 8 overhull. Videre "sneier" han enden og limer "tappen" på med vannfast lim. Til slutt lakkeres instrumentet og flisa blir satt på plass på munnstykket. På noen av de første instrumentene brukte han ei slangeklemme til å holde flisa på plass, men i dag er det helst en kobbertråd som benyttes. Nå har Gilland også byttet ut einerflisa med et B-klarinettrør som er tynnet ut en del. Dette gir en mer stabil tone, sier han. Mens de eldre klarinettene var vilkårlig stemt, er den nye utgaven som regel stemt i A, evt. i B. Dette skjer altså i Meråker i 1950-årene.

Orkesterklarinetten fikk som nevnt et annet bruksområde enn de folkelige klarinettene. Det var først og fremst som bryllupsinstrument at denne ble benyttet, men instrumentet fikk også etterhvert høyere status som danse- og bryllupsinstrument. Fra Oppdal fortelles det at klarinetten til og med ble benyttet i kirka under søndagens gudstjeneste. På grunn av manglende orgel ble det engasjert bygdespellemenn som trakterte fele og klarinett til å ledsage kirkesangen. Men under de pietistiske strømningene som dominerte store deler av bygdene våre midt på 1800-tallet ble disse instrumentene forbudt. På Oppdal er det nevnt en spesiell årsak til at det ble slutt på denne musikken i kirkene: "Det skjedde en gang at en person vogga på seg mens de gikk oppover kirkegulvet. Dette ble tolket slik at tonene fra instrumentene kunne egge til vellyst", skriver Ola Rise i Oppdalsboka.

1800-tallet ble en svært rik tid for klarinetten i Norge og det er omtalt klarinettspellemenn fra så godt som hele Sør-Norge. Tradisjonen var delvis en overlevering fra eldre generasjoner, men det kom stadig nye impulser fra militærmusikken, mot slutten av århundret også fra hornmusikken. Klarinetten ser ut til å ha vært like vanlig i alle miljøer, også blant spellemenn i de mest typiske hardingfeledistriktene. Etter et program Arild Hoksnes og jeg hadde i

folkemusikkhalvtimen sommeren 1982 fikk vi en del brev. Et av dem kom fra Kjell Thomsen i Bergen. Jeg siterer: "...i mi heimbygd Fana spela dei mykje klarinet på 1800-talet og fram til århundreskiftet. Både Haldor Hop, 1837-1937, Lauritz Th. Hop, 1861-1942, og Halvor Myrdal, 1859-1905, og Helge Storetvedt, og kalla "Helge i Åsen" spela klarinett. Alle desse er desidert mest kjende som felespelarar, men eg vil hevda etter det eg har høyrte at dei var minst like god med klarinetten."

Også Catharinus Elling og O. M. Sandvik la merke til at klarinetten var et vanlig instrument i folkemusikken. Elling skriver: "Klarinetten formedelst sin fyldige, gjennom-trængende Tone har været ikke saa lidet anvendt som Danseinstrument og da ogsaa som Tolk for vore Nationale Danse for Springer, Halling osv." O. M. Sandvik bemerker hvor fint tostemmig spill de kunne få til med fele og klarinett. I

"Gudbrandsdalsmusikken" skriver han: "Flere av marsjene og dansene skal være tenkt for klarinett alene, f.eks. marsj nr. 22 og 23. Når brudfølget kom fra kirken, sto klarinettblåseren på tunet i bryllupsgården og spilte solo en marsj for hver gjest som kom ridende inn." Både Sandvik og Elling viser til at klarinetten har et videre bruksområde enn det å være bryllupsinstrument med bruremarsjer som sitt eneste repertoar, instrumentet ble også brukt til å ledsage bygdedanser som halling og springer. Flere andre kilder forteller det samme: klarinetten ble benyttet til mye av det samme slåtterepertoaret som fela og hardingfela.

Hvor ble det så av klarinetten i vårt århundre? Mange bygder registrerte en klar nedgang i interessen for klarinettspill. De eldre spellemennene hengte etterhvert instrumentet på veggen og blant ungdommen var det liten interesse for å føre klarinetttradisjonene videre. Det finnes nok mange årsaker til dette. I likhet med fela og andre eldre norske folke-musikkinstrumenter fikk klarinetten problemer med å forsvare sin posisjon mot de nye instrumentene som ble markedsført etter kommersielle prinsipper som reklame og demonstrasjoner ved omreisende virtuoser. Jeg tenker her først og fremst på trekkspillet, som etter at produksjonen ble industrialisert ble forholdsvis rimelig å anskaffe. En annen årsak til klarinettens tilbakegang i popularitet er nok det nasjonalromantiske etterslepet som ville verne om det nasjonale. Dette førte blant annet til at hardingfela fikk høyeste offisielle status blant folkemusikkinstrumentene, noe som også rammet fela. Flere spellemenn i overgangsområder som f.eks. Nordmøre gikk over til hardingfele for i det hele tatt å nå opp i kappleiker. I de første kappleikene som ble arrangert av Noregs Ungdomslag og Landslaget for spelemenn var det en deltakerklasse for "andre instrument", herunder "langleik – klanett – lur – prillarhorn osv". I Molde i 1924 fikk duoen Kjøpstad og Sollid 2. premie for samspill på fele og klarinett. Senere synes klarinetten å ha falt utenfor i kappleiksammenhenger, selv om vi vet at det ble spilt på klarinett flere steder helt fram mot 1960-årene. Det som er verdt å bemerke er at flere distrikter falt utenfor kappleikmiljøet, det utviklet seg etterhvert et skille mellom høy- og lavstatusområder i folkemusikken. For en stor del er dette skillet identisk med skillet mellom fele- og hardingfeleområdene, selv om enkelte feledistrikter som f.eks. Ottadalen ble regnet med. Det som også er interessant å legge merke til i denne forbindelse er at de områdene som falt utenfor i kappleiksammenheng samsvarer svært godt med de distrik-tene vi kjenner til at det ble spilt på klarinett et godt stykke inn i vårt århundre, og for en stor del dreier det seg om kystdistrikter. Nå fungerer selvsagt en musikktradisjon blant folk på egne premisser, uten å holdes kunstig i livet gjennom kappleiker. Men samtidig er det klart for enhver som har drevet feltarbeid innen norsk folkemusikk, at den interessen som samlere og kanskje i ennå større grad ulike media, først og fremst NRK, viser for en lokal musikktradisjon, er med på å styrke denne, gi den økt selvtillit og status. Vi kan f.eks. se slike resultater av det

innsamlingsarbeidet NRK ved Rolf Myklebust har gjort i Sogn. Men det er jo dessverre symptomatisk for den holdningen NRK og andre innsamlere har hatt overfor klarinettradisjonene at ordet klarinett knapt nok er nevnt i Myklebusts svært fyldige og pretensiøse bok "femti år med folkemusikk", som utkom ved årsskiftet. Og i våre folkemusikkarkiver er det så godt som tomt for klarinettopptak, selv om vi altså vet at det har eksistert en rekke utøvere i den tiden f.eks. NRK har drevet med innsamling av folkemusikk.

I dag er det stort sett bare i Meråker at vi har en levende klarinettradisjon. Harald Gilland er nå i sitt 71. år og spiller fremdeles, ofte sammen med Svend Gravåsen på fele og Olaf Tidemand på gitar. Repertoaret består av tradisjonelle klarinettslåtter, egenkomponerte slåtter og lokale feleslåtter som Gilland har overført til klarinetten. Han er imidlertid bekymret for fremtiden for instrumentet sitt. Ungdommen i bygda viser liten interesse for Meråkerklarinetten. Det er forøvrig også svært dårlig med rekrutteringen på fele der. Men Gilland håper at den oppmerksomheten klarinetten hans har blitt viet fra folkemusikk-forskere og media kan føre til større interesse i lokalmiljøet. Han viser til at han stadig mottar henvendelser fra interesserte over hele landet og en 20-30 klarinetter er nå spredt vidt omkring. Forleden kunne vi også for første gang høre Meråkerklarinetten spilt på ei plate. Jeg tenker på den siste innspillingen til Per Midtstigen og Anon Egeland.

Når det gjelder den vanlige klarinetten så har også den fått økt oppmerksomhet i det siste. Hvis vi går til våre naboland Sverige og Finland møter vi i dag mange unge utøvere på klarinett, og i Uppland i Sverige arbeides det seriøst med et prosjekt som skal prøve å få fart i den gamle klarinettradisjonen der. Her i landet er det flere klarinettister som har begynt å interessere seg for å spille folkemusikk på instrumentet. Vi fikk flere henvendelser etter klarinettprogrammet i folkemusikkhalvtimen hvor folk ønsket tips om hvordan man i mangel av klarinettslåtter skulle overføre felerepertoaret til instrumentet.

Hvilken holdning skal vi som arbeider med folkemusikk ha til dette? Skal vi se på instrumentet som en fremmed fugl i norsk folkemusikk? Skal NRK vie dette noen oppmerksomhet, ikke som en kuriositet, men f.eks. seriøst presentert i folkemusikkhalvtimen? Hva skal Landslaget for spelemenn gjøre hvis Harald Gilland eller andre en dag møter opp på landskappleiken og ønsker å delta med instrumentet sitt? Jeg tror at vi skal se dette som er i ferd med å skje som en positiv impuls til norsk folkemusikk, herunder medtatt gammeldansmusikken som sårt trenger nytt blod. Klarinetten har hatt en sentral plass i norsk folkemusikk, i enkelte distrikter er instrumentet kanskje eldre enn fela, og det bør også i fremtiden finnes plass for klarinetten.

En liten sluttbetraktning: Mange av våre fremste spellemenn på fele har hatt klassisk opplæring på instrumentet. For tiden er jo dette med god teknikk et av de viktigste kriteriene ved dommernes vurderinger på kappleiker. Hva om mange av de unge som i dag får opplæring på klarinett gjennom skolekorps og musikkskoler begynte å spille slåtter i lokal tradisjon? Bl.a. i Gudbrandsdalen er det jo nettopp musikkskolene som tar seg av opplæringen på fele og slik sørger for rekruttering til spellmannslagene. Her kan det ligge en stor framtidig ressurs når det gjelder klarinettens framtid som folkemusikkinstrument.